МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему «Виробничий потенціал як базис бізнес-процесів підприємства скляної промисловості»
за матеріалами ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
ІІ курсу, групи ЕМУ – 23-1
спеціальності 051 Економіка,
освітня програма «Управління бізнес-процесами на підприємстві» _____ Руденка Андрія Сергійовича

Науковий керівник _____ Марченко Ольга Іванівна, к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми ел. підпис Піжук Ольга Іванівна, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри економіки, підприємництва та
бізнес-адміністрування,
протокол від 23.12.2024 № 6

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та бізнес-адміністрування _____ Слюсарева Л.В., д.е.н., професор

Ірпінь – 2025

Відсканована за допомогою CamScanner

Реєстрація № 3 20.01.2025
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 14.01.24р
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 80 4 В 05.02.2025
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова ЕК: (підпис) Филюк Г.М., д.е.н., професор

Заступник голови ЕК електронний підпис (підпис) Лазебник Л.Л., д.е.н., професор

Члени комісії: електронний підпис (підпис) Піжук О.І., д.е.н., професор

(підпис) Ткаченко В.В., к.е.н., доцент

Секретар комісії Баланюк Г.Й., провідний фахівець

Відсканировано за допомогою CamScanner

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
І.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	**від 0 до 25**	19		Марченко О.
2.Дотримання вимог щодо оформлення	**від 0 до 5**	4		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	**від 0 до 5**	5		
4. Рецензент	**від 0 до 5**	4		
5. Передзахист (якість та повнота представленого матеріалу, рішення щодо балів залишається за комісією)	**від 1 до 10**	8		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	40		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І.Доповідь	**від 0 до 10**			
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**			
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**			
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	80		

Якобишен П.
Ел. підпис
Пінєєв О.
Ел. підпис

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	4	05.02.25	

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**Б**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**ЄХ**	**2 (незадовільно)**

Якобишен П.
Ел. підпис
Пінєєв О.
Ел. підпис

Відсканована за допомогою CamScanner

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту,
Кафедра економіки, підприємництва
та бізнес-адміністрування
Спеціальність 051 Економіка
Освітньо-професійна програма
«Управління бізнес-процесами на підприємстві»

Затверджую
Завідувач кафедри _____ Л.В.Слюсарева

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти

Руденку Андрію Сергійовичу

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
«Виробничий потенціал як базис бізнес-процесів підприємства скляної промисловості»
Затверджена наказом ректора від 6 грудня 2023 р. № 1640
2. Строк здачі закінченої роботи 23 січня 2025 р.
3. Цільова установка: виявлення дієвості виробничого потенціалу підприємства
Мета роботи: вивчення теоретичних засад виробничого потенціалу підприємства та розробці практично застосовних рекомендацій, спрямованих на його посилення та оптимізацію використання в галузі скляної промисловості.
Об'єкт дослідження: виробничий потенціал.
Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні засади удосконалення виробничого потенціалу як базису бізнес-процесів підприємства скляної промисловості.
База дослідження: ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»
4. Вихідні дані до роботи складають звітність підприємства за 2019-2023 рр., інтернет-ресурси, навчальні посібники, монографії та наукові статті в періодичних економічних виданнях.
5. Перелік графічного матеріалу: 14 таблиць, 3 рисунків.
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом): РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК БАЗИСУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА. 1.1. Виробничий потенціал підприємства: сутність та структура. 1.2. Методичні підходи до оцінки виробничого потенціалу підприємства. РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА. 2.1. Аналіз господарської діяльності підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів». 2.2. Оцінювання складових елементів виробничого потенціалу підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів». РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА СКЛЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Відсканировано за допомогою CamScanner

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів робот	
		За планом	Фактичн
1.	Вибір теми дипломної роботи, затвердження плану виконання роботи	06.12.2023 р.	06.12.2023 р
2.	Опрацювання літературних джерел за напрямком дослідження	07.03.2024 р.	07.03.2024 р
3.	Підготовка теоретичного розділу та подання її керівнику	01.04.2024 р.	01.04.2024 р
4.	Апробація результатів дослідження теоретичного опрацювання матеріалу (підготовка статті та/або тез доповіді на науковій конференції)	31.05.2024 р.	31.05.2024 р
5.	Підготовка аналітичного розділу роботи та подання її керівнику	09.09.2024 р.	09.09.2024 р
6.	Підготовка ІІІ розділу дипломної роботи та подання її керівнику	29.11.2024 р.	29.11.2024 р
7.	Підготовка 100% дипломної роботи та подання її керівнику	20.12.2024 р.	20.12.2024 р
8.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	26.12.2024 р.	26.12.2024 р
9.	Попередній захист дипломної роботи	23.12.2024 р.	23.12.2024 р
10.	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	15.01.2025 р.	15.01.2025 р
11.	Рецензування дипломної роботи	17.01.2025 р.	17.01.2025 р
12.	Представлення роботи для перевірки на плагіат	03.01.2025 р.	03.01.2025 р
13.	Захист дипломної роботи	04-05.02.2025 р.	04-05.02.202

Дата видачі завдання 6 грудня 2023 р.

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи _____ Марченко Ольга Іванівна, к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми _____ Піжук Ольга Іванівна, д.е.н., професор

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Руденко Андрій Сергійович

Відсканировано за допомогою CamScanner

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 18:21:26 20.01.2025

Назва файлу з підписом: Руденко_диплом_ЕМУ-23-1.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 1.9 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Руденко_диплом_ЕМУ-23-1.pdf
Розмір файлу без підпису: 2.1 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Піжук Ольга Іванівна
П.І.Б.: Піжук Ольга Іванівна
Країна: Україна
РНОКПП: 2999520140
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 19:21:25 20.01.2025
Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг
Серійний номер: 382367105294AF97040000002DC6830029604603
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Відсканована за допомогою CamScanner

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:29:05 05.02.2025

Назва файлу з підписом: ПРОТОКОЛ ЕК 05.02.25 ЕМУ.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 25.4 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: ПРОТОКОЛ ЕК 05.02.25 ЕМУ.docx
Розмір файлу без підпису: 21.9 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ЛАЗЕБНИК ЛАРИСА ЛЕОНІДІВНА
П.І.Б.: ЛАЗЕБНИК ЛАРИСА ЛЕОНІДІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2488704847
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 17:29:05 05.02.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000EE561A019A026C05
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Відсканована за допомогою CamScanner

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:17:02 05.02.2025

Назва файлу з підписом: ПРОТОКОЛ ЕК 05.02.25 ЕМУ.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 21.3 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: ПРОТОКОЛ ЕК 05.02.25 ЕМУ.docx
Розмір файлу без підпису: 19.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Піжук Ольга Іванівна
П.І.Б.: Піжук Ольга Іванівна
Країна: Україна
РНОКПП: 2999520140
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 10:16:58 05.02.2025
Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг
Серійний номер: 382367105294AF97040000002DC6830029604603
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Відскановано за допомогою CamScanner

ЗМІСТ

ВСТУП……..…6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК БАЗИСУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА……...……8

1.1. Виробничий потенціал підприємства: сутність та структура…….8

1.2. Методичні підходи до оцінки виробничого потенціалу підприємства…….....14

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА…….20

2.1. Аналіз господарської діяльності підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»……20

2.2. Оцінювання складових елементів виробничого потенціалу підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»……29

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА СКЛЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ……..……35

ВИСНОВКИ…….……..46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….48

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасної економічної дійсності в Україні особливої актуальності набуває питання ефективного використання виробничого потенціалу як базису бізнес-процесів підприємства. Необхідність розроблення та впровадження управлінських рішень, які спрямовані на підвищення і оптимізацію використання наявних ресурсів, стає все більш очевидною з огляду на динамічні умови господарювання та зростання конкуренції на ринку. Для досягнення цієї мети критично важливим є створення механізму ефективної взаємодії між різними ланками виробничого потенціалу підприємства. Лише за умови раціонального використання ринкових можливостей, ресурсів та результативної організації виробництва підприємство зможе забезпечити зростання свого виробничого потенціалу та стійкий розвиток.

Стан та ступінь розробки даної проблеми в спеціальній літературі.

Дослідженню проблем ефективного управління виробничим потенціалом присвячено праці багатьох фахівців. Варто відмітити наукові здобутки О. Анчишкіна, Л. Волошина, М. Гладія, А. Задоя, Л. Гаєвської, Н. Побережної. Виробничий потенціал як базис бізнес-процесів розглядали в своїх дослідженнях наступні науковці: Т. Бойко, Ю. Карась, Н. Краснокутська, П. Круш, О. Олексюк, О. Федонін, А. Шеремет.

Мета і завдання дипломної роботи. Мета даного дослідження полягає у вивченні теоретичних засад виробничого потенціалу підприємства та розробці практично застосовних рекомендацій, спрямованих на його посилення та оптимізацію використання в галузі скляної промисловості.

Завдання дослідження:

- розглянути теоретичні основи виробничого потенціалу підприємства:
- охарактеризувати методичні підходи до оцінки ефективності виробничого потенціалу підприємства;
- розглянути загальну характеристику підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»;

- оцінити складові елементи виробничого потенціалу підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»;
- запропонувати напрями покращення виробничого потенціалу підприємства скляної промисловості.

Об'єктом дослідження даної роботи є виробничий потенціал.

База дослідження - ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади удосконалення виробничого потенціалу як базису бізнес-процесів підприємства скляної промисловості.

Методи дослідження. У процесі дослідження теоретичних основ виробничого потенціалу підприємства використано загальнонаукові методи аналізу, класифікація, порівняння і узагальнення. Практичні аспекти - логічний, графічний, методи економічного аналізу та моделювання.

Інформаційною базою дослідження стали теоретичні та науково-практичні дослідження науковців в сфері виробничого потенціалу, монографії, законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання діяльності підприємств в Україні; дані та фінансова звітність ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК БАЗИСУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Виробничий потенціал підприємства: сутність та структура

Вибір аспектів дослідження потенціалу як в теоретичному, так і в практичному плані обумовлений його ключовою роллю та значенням у здійсненні виробничої діяльності та процесах відтворення соціально орієнтованої економіки. Ефективне використання наявних ресурсів є важливим чинником інтенсифікації економіки як на макро-, так і на мікрорівні. Ми поділяємо думку, що в загальному розумінні потенціал підприємства являє собою сукупність можливостей системи ресурсів та компетенцій підприємства щодо створення певного результату для зацікавлених сторін шляхом реалізації бізнес-процесів. Конкретизуючи дане поняття, можна сказати, що потенціал - це здатність суб'єктів господарювання мобілізувати наявні засоби та джерела з метою досягнення певних цілей або вирішення поставлених завдань.

Одночасно, підприємства, маючи певні можливості, по-різному ними користуються і неоднаково формують, зосереджують, використовують та реалізують у різних аспектах і сферах своєї діяльності. З огляду на це, можна виділити два види виробничого потенціалу: валовий та робочий. Валовий виробничий потенціал спрямований на створення умов для виробничого процесу. Аналітично він відображає всі наявні ресурси, призначені для виробничих потреб. Робочий виробничий потенціал становить частину валового, яка безпосередньо задіяна та використовується в сфері виробництва. Відмінність між ними полягає в ступені використання ресурсів, активів, можливостей та прямого обслуговування виробничого процесу. Цей аспект необхідно враховувати під час оцінки. В бухгалтерському обліку вони відрізняються своїм складом та структурою.

Визначення поняття «виробничий потенціал підприємства» є одним з найважливіших аспектів для глибокого розуміння його сутності та змісту. В науковій літературі запропоновано декілька інтерпретацій цієї економічної категорії, які будуть розглянуті в таблиці 1.1 [8].

Таблиця 1.1.

Наукові підходи до трактування поняття «виробничий потенціал»

Автор	Визначення
А.І.Анчишкін, Л.І. Абалкін, І.І. Лукінов, Д.А. Черников, В.І. Свободін,В.Кузьменко.	Виробничий потенціал – це набір ресурсів, які у процесі виробництва набувають форму факторів виробництва, а також кількість і якість ресурсів, якими розпоряджається та чи інша господарська система
Анчишкін О. І.	Виробничий потенціал це сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набирають форми і факторів виробництва
Іщук С.	Виробничий потенціал - це складна, організована, динамічна система, яка формується з множин елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості в терміни, визначені ринком
В.Кульменко , П.І.Шилепницький	Виробничий потенціал - сукупність ресурсів у вигляді обсягів нагромадження і підготовлених до переробки природних, матеріально-технічних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів, що здатні забезпечувати випуск продукції відповідної номенклатури та якості
Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І.	Виробничий потенціал - це наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг)
Должанський І.З. та ін.	Виробничий потенціал ñ той обсяг робіт у наведених одиницях виміру витрат праці (нормо-годин), що може бути виконаний протягом деякого періоду часу основними виробничими працівниками на базі наявних виробничих фондів при оптимальній організації праці й виробництва
Петровича Й.М.	Виробничий потенціал - це сукупність виробничих (матеріальних і трудових) ресурсів фірми, які можуть бути використані для реалізації цілей виробничого підприємництва
Добикіна О.К.та ін.	Виробничий потенціал - це здатність виробничої системи виробляти матеріальні блага, використовуючи ресурси виробництва

Джерело: за даними[7]

Виробничий потенціал підприємства посідає ключове місце серед усіх його видів потенціалів і відіграє вирішальну роль у визначенні можливостей розвитку підприємства [5]. Його можна більш точно виміряти як кількісно, так і якісно, крім того, на нього значно впливають реалізація місії та стратегії підприємства. Реалізація інших видів потенціалу, таких як економічний чи стратегічний, без

попередньої реалізації виробничого потенціалу неможлива. У широкому розумінні до складу виробничого потенціалу включають усі елементи, що забезпечують функціонування та розвиток бізнесу [12].

Виробничий потенціал підприємства розглядається як сукупність наявних та резервних можливостей щодо отримання і використання ресурсів для виробництва оптимального обсягу продукції (послуг) за умови наявного ресурсного забезпечення. Доцільно розглядати його як синергія поєднання трудового потенціалу, здатного до виробництва певної кількості продукції. Таким чином, виробничий потенціал є складною системою, яка об'єднує та синтезує декілька компонентів [20].

Згідно з думкою Михайленка О.В. та Скопенка Н.С., виробничий потенціал підприємства характеризує його здатність до виробництва матеріальних благ, що задовольняють суспільні потреби. Крім того, цей потенціал можна розглядати як комплекс явних і неявних, активних та пасивних ресурсів, які оптимально зосереджені та функціонують у рамках соціально-економічної системи підприємства в конкретному середовищі господарської діяльності.

Важливо зазначити, що виробничий потенціал підприємства є показником його здатності до виробництва, внутрішніх можливостей подальшого розвитку, рівня забезпечення ресурсної бази для досягнення цілей у відповідності до ринкових умов. Ефективність функціонування промислового підприємства формується під впливом численних чинників, серед яких ключову роль відіграють наявні ресурси. Їх ефективне використання, як окремо, так і в комплексі, є вирішальним для успіху діяльності підприємства.

Глибоке розуміння поточного рівня розвитку та наявних резервів дозволяє приймати економічно обґрунтовані та своєчасні рішення щодо управління виробничими процесами. Це, в свою чергу, визначає якість як поточної, так і майбутньої діяльності підприємства.

Виділяють низку характеристик виробничого потенціалу, які показано на рис. 1.1 [14].

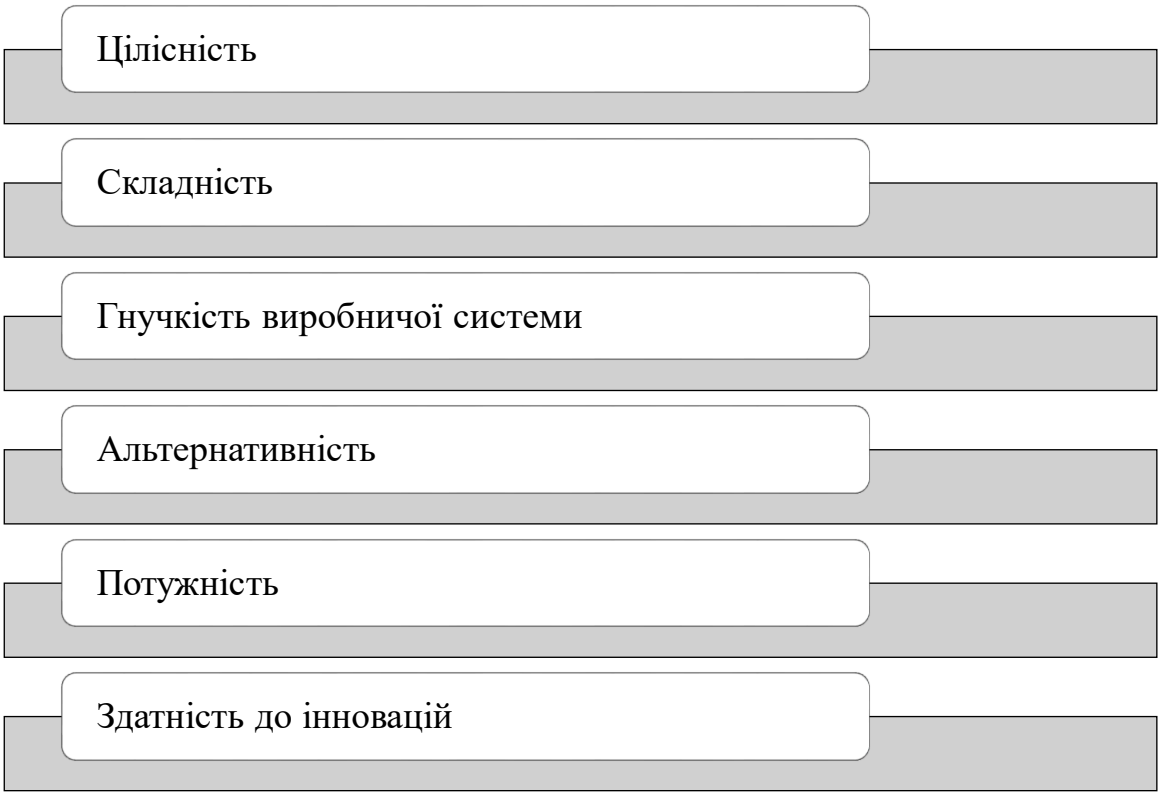

Рис. 1.1. Характеристики виробничого потенціалу підприємства

Джерело: систематизовано автором

Для визначення резервів та можливостей розвитку підприємства необхідно здійснити попередній аналіз ефективності управління та використання його виробничого потенціалу. Для цього доречно застосувати комплексні показники, які відображають особливості сучасної діяльності підприємства, перспективи його подальшого розвитку, ефективність використання наявних ресурсів та враховують різноманітні фактори, що впливають на його стан.

Основна мета оцінки виробничого потенціалу підприємства полягає у виявленні можливостей для ефективного використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів. Важливим також є визначення впливу заходів, спрямованих на технічний та організаційний розвиток, на кінцеві результати виробничої діяльності. До таких результатів належать обсяг і якість продукції, собівартість її виробництва, рентабельність та прибутковість господарської діяльності в цілому.

Важливо зазначити, що виробничий потенціал підприємства складається з декількох взаємопов'язаних компонентів. До таких компонентів належать:

техніко-технологічна база, людські ресурси, доступ до матеріальних ресурсів та сировини, інформаційна інфраструктура, а також фінансові можливості [1] (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структурні елементи виробничого потенціалу підприємства

Джерело: систематизовано автором

Узагальнюючи сказане вище, можна визначити виробничий потенціал як сукупність усіх компонентів, що використовуються підприємством для досягнення поставлених цілей.

Варто зазначити, що внутрішню структуру виробничого потенціалу характеризують такі риси:

1. Оптимальне співвідношення між елементами.

2. Об'єктивний зв'язок елементів з функціонуванням та розвитком підприємства. З одного боку, ці елементи підлягають фізичному та моральному старінню, зберігаючи свою форму; з іншого - вони витрачаються та втрачають свою форму.

3. Взаємозамінність елементів у певних межах, що забезпечує допустимі співвідношення між ними.

Реальний виробничий потенціал будь-якого підприємства формується під впливом комплексу зовнішніх та внутрішніх чинників. Зовнішні фактори зумовлені геополітичною ситуацією у світі, державною політикою та її впливом на макроекономічні пропорції, правове поле та загальні умови функціонування підприємств. Внутрішні чинники відображають ефективність роботи управлінської команди та її здатності оптимізувати виробничі процеси.

Виробничий потенціал є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства. Тільки тоді, коли підприємство має чітке уявлення про свої виробничі можливості та втілює це розуміння в ефективне управління виробництвом, воно може повною мірою реалізувати потенціал наявних ресурсів. Тому однією з найважливіших задач при аналізі виробничого потенціалу підприємства є визначення його структури та складових компонентів.

Згідно з результатами проведеного дослідження, можна зробити висновок, що виробничий потенціал характеризується інтеграцією та взаємозалежністю його структурних компонентів і являє собою складну систему ресурсів, що використовуються у виробничому процесі. Комбінація цих ресурсів, відповідно до принципу системної цілісності, дозволяє більш ефективно використовувати виробничі можливості підприємства. При розробці стратегій управління виробничим потенціалом підприємства необхідно враховувати системний характер взаємозв'язків його елементів та визначати вплив змін у кожному з них на загальний стан виробничого потенціалу підприємства.

Отже, виробничий потенціал підприємства характеризується його спроможністю ефективно генерувати та виробляти високоякісну конкурентоздатну продукцію за умови оптимального використання всіх взаємопов'язаних компонентів виробництва. Підприємства з високим виробничим потенціалом, порівняно з іншими учасниками галузі, демонструють підвищену стійкість до змін зовнішнього середовища завдяки своїй здатності оперативно адаптуватися до виникаючих викликів та змін ринкової ситуації.

1.2. Методичні підходи до оцінки виробничого потенціалу підприємства

Основна мета виробничого потенціалу на кожному підприємстві – це формування продукції з конкурентними перевагами і мінімальними витратами. Саме тому компанії постійно шукають шляхи модернізації та вдосконалення свого виробничого потенціалу.

Складність структури виробничого потенціалу та його ключова роль у врахуванні взаємозв'язків між його складовими вимагають розробки методів оцінки та обліку якісно різноманітних ресурсів. Це необхідно для визначення результуючої величини виробничого потенціалу за будь-яких співвідношень його структурних елементів.

При аналізі виробничого потенціалу та його ефективного використання необхідно виділити ключові структурні елементи цього потенціалу та надати їм детальну характеристику. Найбільш узагальненим та всеосяжним показником виробничого потенціалу, підтвердженим практикою, є його грошова оцінка або вартість. Порівняльний аналіз показників виробничого потенціалу в грошовому виразі з часом та за територіальним принципом дає змогу виявити динаміку його розвитку, структурні особливості та регіональні відмінності. Такий підхід дозволяє встановити тенденції диференціації виробничих потужностей та ефективності їх використання. Загальна вартість усіх компонентів виробничого потенціалу підприємства визначає його обсяг. Тому оцінка розміру потенціалу в першу чергу передбачає визначення вартості його складових.

Система оцінки рівня використання виробничого потенціалу спрямована на вирішення низки ключових завдань.

По-перше, необхідно визначити проектну, ефективну та реальну потужність підприємства як у натуральних, так і в вартісних показниках, враховуючи зовнішні чинники та рівень кваліфікації персоналу. По-друге, важливо виявити "вузькі місця" у виробничому процесі та визначити витрати на їх усунення. По-третє, необхідно знайти оптимальні варіанти завантаження потужностей.

Окрім того, інформація про виробничий потенціал підприємств є однією з головних для розрахунку всіх витрат виробничого характеру, що необхідні для оптимізації темпів та пропорцій розвитку народного господарства та формування інвестиційної політики. Серед різноманітних методів оцінки виробничого потенціалу основним є аналіз його окремих елементів.

Виробничий потенціал підприємства формується з інформаційної, технічної, фінансової та кадрової складових. Взаємодія цих елементів є вирішальною для визначення ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Детальна характеристика показників кожної складової наведена на рисунку 1.3.

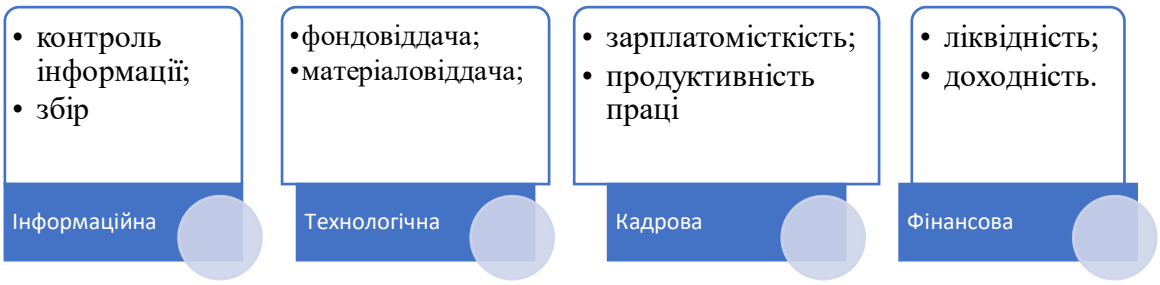

Рис. 1.3. Показники оцінки виробничого потенціалу підприємства

Джерело: складено автором за даними [22].

При оцінюванні виробничого потенціалу підприємства важливо враховувати не тільки його кількісні характеристики, а й якісний вплив факторів, що традиційно відносяться до трудового потенціалу. Але частина авторів пропонують інтегрувати трудовий потенціал безпосередньо до виробничого, це не призводить до автоматичного збільшення чи зменшення його загальної величини. Ефективність такого підходу залежить від якісного управління та може позитивно вплинути на вартість виробничого потенціалу [31].

З погляду менеджменту, для оцінки виробничих можливостей підприємства часто застосовується метод SWOT-аналізу. Даний метод дозволяє врахувати всі можливі фактори, що впливають на розвиток підприємства, і сприяє формуванню всебічної стратегії розвитку його виробничого потенціалу.

Важливо зазначити, що при оцінюванні загального потенціалу підприємства необхідно враховувати ефективність використання його ресурсів. Цей аспект є вирішальним для розробки перспективних управлінських стратегій та прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на подальше процвітання підприємства.

Оцінку ефективності використання кадрової складової під час аналізу рівня використання виробничих потужностей здійснюють на основі показників, представлених у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Основні показники кадрової складової виробничого потенціалу підприємства

Показники	Формула розрахунку	Характеристика
Коефіцієнт організації робочих місць	$К\ орг.\ роб.\ місць. = \frac{РМ\ п}{РМ\ з}$, де РМ п. – кількість робочих місць згідно типового проекту, РМ з. – загальна кількість робочих місць.	Використовується при оцінці відповідності типовим проектам наявної організації робочих місць у певному виробничому підрозділі підприємства
Коефіцієнт стабільності кадрів визначається	$К\ ст.\ кадрів = \frac{ЧП}{ЧС}$, де ЧП – чисельність працівників постійна, ЧС – чисельність працівників середньоспискова.	Характеризує рівень стабільності кадрових змін на підприємстві.
Коефіцієнт плинності кадрів	$К\ пл.\ к. = \frac{(Ч.в.б.+Чп.д.)}{СЧ}$, де Ч. в. б. – чисельність працівників, які звільнені за власним бажанням, Ч. п.д. – чисельність працівників, які звільнення за порушення дисципліни, СЧ – середньоблікова чисель-ність працініков.	Характеризує відсоток тих працівників, кого звільнили з підприємства за певний період часу.
Коефіцієнт відповідності професії працівника	$К\ відп.\ проф. = \frac{Rф}{Rр}$, де Rф – фактичний кваліфікаційний розряд працівника, Rр – необхідний розряд .	Показує відношення кваліфікованих працівників до роботи, яку вони виконують.
Коефіцієнт механізації та автоматизації виробництва	$К\ механізації = \frac{Чм.п.}{Чзаг}$, де Чм.п. – число робітників, які зайняті механізованою працею, Чзаг – загальна чисельність персоналу.	Характеризує рівень механізації виконуваних на підприємстві робіт.

Джерело: Мартиненко В.П., Легеза Н.В.

Потенціал промислового підприємства розглядається як структурована сукупність ресурсів, що слугує фундаментом для процесу планування. При цьому ресурси підприємства перш за все розглядаються як інструменти досягнення поставлених цілей, а вже потім — як матеріальні об'єкти.

Виробничий потенціал є ключовим елементом виробничого планування. Ефективність його формування безпосередньо впливає на функціонування внутрішнього господарського механізму підприємства, який забезпечує його успішну та ефективну роботу [8, с. 1].

При аналізі виробничих можливостей підприємства слід з'ясувати вплив заходів, які направлені на його технологічний та організаційний розвиток, на кінцеві економічні показники.

Серед ключових показників в цьому аспекті є собівартість продукції, її прибутковість, рентабельність господарської діяльності, а також ефективність використання основних фондів. Для оцінки ефективності використання основних фондів застосовуються відповідні коефіцієнти.

Фондомісткість (Фм) – це показник, який визначає необхідний обсяг використання основних засобів для генерації одиниці чистого прибутку. Її величина розраховується як частка середньорічної вартості основних засобів у структурі чистого доходу.

Фондовіддача (Фв) характеризує ефективність використання основних засобів у виробничому процесі. Вона визначається як відношення загальної вартості виробленої продукції до середньорічної вартості основних засобів.

Фондоозброєність (Фо) демонструє рівень оснащення працівників основними засобами. Її розрахунок полягає у визначенні частки середньорічної вартості основних засобів у середньообліковій чисельності працівників.

Крім того, важливо врахувати знос та вибуття основних засобів:

Коефіцієнт зносу (Кзн) характеризує рівень фізичного старіння основних фондів та визначається як відношення сумарної суми амортизаційних відрахувань за весь термін служби до первісної вартості основних засобів.

Коефіцієнт вибуття (Квиб) основних засобів – це показник, який демонструє частку виведених з експлуатації ОЗ у їх загальній вартості і розраховується як відношення вартості виведених з експлуатації основних засобів до вартості основних засобів на початок періоду.

Для ефективної оцінки виробничого потенціалу підприємств необхідно застосовувати сучасні методи діагностики та аналізу. Оцінку виробничого потенціалу слід проводити поетапно, виділяючи три основні етапи.

Перший етап - підготовчий, який передбачає:

- визначення об'єкта оцінки: вибір конкретного підприємства або його окремих елементів, а також періоду та мети дослідження.

- формування критеріїв: виділення ключових показників для кожної ознаки потенціалу.

- встановлення коефіцієнтів значущості: визначення ваги впливу окремих компонентів потенційних можливостей на загальний рівень.

- збір необхідної інформації: забезпечення даними для проведення оцінки.

Другий етап дослідження передбачає проведення розрахунків, які включають:

- аналіз стану в поточному році перспективних можливостей та напрямків розвитку;

- визначення параметра, що характеризує окремі елементи потенціалу;

- обчислення інтегрального показника складових елементів потенціалу;

- розрахунок інтегрального показника потенціалу підприємства в динаміці;

- кінцевий етап оцінки потенціалу підприємства.

Третій етап полягає в аналізі вже одержаних кінцевих результатів та формуванні рекомендацій:

- аналіз чинників, які мають вплив на формування потенціалу підприємства, з урахуванням як позитивних, так і негативних факторів;

- обґрунтування висновку щодо рівня виробничого потенціалу в динаміці та розробка заходів, які направлені на його покращення або збереження;

- опрацювання найрезультативніших способів використання виробничого потенціалу та формування конкурентних переваг;

- розробка алгоритму перспективного розвитку підприємства, який формується на детальному аналізі складових виробничого потенціалу.

При здійсненні оцінки виробничого потенціалу підприємства застосовується комплексний підхід, який враховує різноманітні показники.

Серед ключових аспектів аналізу є:

1. Фондові характеристики: відносяться показники фондовіддачі, фондоозброєнності, фондомісткості, коефіцієнти зносу, реальної вартості та коефіцієнта придатності основних засобів.
2. Динаміка оновлення та вибуття активів: коефіцієнти оновлення та вибуття основних засобів.
3. Економічна ефективність: коефіцієнти оборотності заборгованостей, коефіцієнт рентабельності продукції, власного капіталу та основних засобів.

Важливим є врахування показників ділової активності, а також ресурсної, технологічної та ринкової складових виробничого потенціалу.

Використання такого комплексного підходу до оцінки дозволяє отримати всебічну інформацію про рівень та ефективність використання виробничих потужностей підприємства. Крім того, це дає змогу визначити динаміку розвитку потенціалу та виявити напрямки його вдосконалення, що є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Отже, виробничий потенціал підприємства є одним із вирішальних факторів його ефективного функціонування та розвитку. Враховуючи важливість та специфіку окремих ресурсів і активів, доцільно розрізняти два види виробничого потенціалу: валовий та робочий. Оцінка виробничого потенціалу здійснюється шляхом аналізу його складових елементів. Застосування ресурсного, структурного, вартісного та витратного підходів дозволяє розробити практично застосовну методику оцінки виробничого потенціалу.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз господарської діяльності підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»

Приватне акціонерне товариство «Костопільський завод скловиробів» є провідним підприємством у сфері виробництва скляної тари в Україні. Розташоване в Рівненській області, воно має багату історію, що сягає понад сто років.

Завод спеціалізується на:

- виготовленні скляної тари.

- виробництві полімерної плівки.

- закупівлі, транспортуванні, зберіганні, використанні та утилізації прекурсорів.

- механізації та автоматизації виробничих процесів.

Крім того, підприємство займається науково-дослідною діяльністю, проектуванням, розробкою та реалізацією проектно-кошторисної документації та програмних продуктів. Серед ключових переваг підприємства варто відзначити наявність комплексної системи контролю якості продукції, що охоплює автоматизований контроль на виробничих лініях, візуальну перевірку та оперативне тестування в спеціалізованій лабораторії [24]. За останні роки підприємство здійснило значні інвестиції у розширення виробничих потужностей та модернізацію технологічної бази, що забезпечило випуск конкурентоспроможної продукції.

Протягом своєї історії підприємство зберігає основну спеціалізацію на виробництві скляної тари для підприємств харчової промисловості, зокрема, безалкогольних напоїв, горілчано-коньячних виробів, пивоварних та консервних заводів. Асортимент продукції включає як стандартні, так і ексклюзивні зразки,

що відповідають вимогам сучасного споживача. Завод також пропонує розробку індивідуальних форм пляшок відповідно до побажань клієнтів. Вся продукція відповідає європейським стандартам якості. Спеціалізація заводу зосереджена на виробництві пляшок зеленого, коричневого та прозорого кольору місткістю від 0,2 до 1,0 літра, призначених для пивних заводів, виробників безалкогольних напоїв та шампанських вин. Завод займає провідні позиції серед українських виробників склопродукції за обсягами випуску.

Ключовим фактором успіху його маркетингової політики є встановлення та підтримка стабільних партнерських відносин з постійними споживачами на основі угод як короткострокового, так і довгострокового характеру, що регламентують виробництво та реалізацію продукції.

Проаналізуємо більш детально господарську діяльність досліджуваного підприємства, а саме: складові елементи власних, залучених і запозичених фінансових ресурсів підприємства. До складу власних фінансових ресурсів даного підприємства, крім статутного капіталу, входить додатковий капітал, резервний капітал і нерозподілений прибуток (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка вартості складових власного капіталу ПрАТ « Костопільський завод скловиробів » у 2019-2023 рр., тис. грн. на кінець року

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023 до 2019 р.	
						+, –	%
Всього власний капітал, з них:	27578	-102233	-201168	-191049	-202772	-230350	8,35 р.
Статутний капітал	2848	2848	2848	2848	2848	–	–
Додатковий капітал	8763	8752	8823	138	327	-8436	96,27
Резервний капітал	869	869	869	869	869	–	–
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15098	-114702	-213708	-194904	-206816	-221914	14,70 р.

Джерело: складено і розраховано за [24]

Дані, представлені у табл. 2.1, вказують на те, що протягом аналізованого періоду вартість статутного та резервного капіталів залишилася незмінною. Негативне значення власного капіталу підприємства у період з 2020 по 2023 роки зумовлене накопиченням не покритого збитку на суму 221914 тис. грн., що перевищує його вартість у 14,7 раза. Така тенденція є явно негативною, оскільки істотно знижує капіталізацію підприємства. Структура власного капіталу підприємства, розрахована та представлена у табл. 2.2, демонструє переважання нерозподіленого прибутку. Його частка збільшилася з 54,74% у 2019 році до -112,20% у 2020 році, а потім зменшилась до -101,99% у 2023 році. У зазначений період також спостерігається зниження питомої ваги всіх інших компонентів власного капіталу підприємства, причому найбільше – додаткового капіталу, на 31,62%.

Таблиця 2.2

Структура власного капіталу підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр., у %, на кінець року

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019, + ,-
Всього власний капітал, у т. ч.:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	–
Статутний капітал	10,33	2,79	1,42	1,49	1,40	-8,93
Додатковий капітал	31,78	8,56	4,39	0,07	0,16	-31,62
Резервний капітал	3,15	0,85	0,43	0,45	0,43	-2,72
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	54,74	-112,20	-106,24	-102,01	-101,99	-156,73

Джерело: складено і розраховано за [24]

У 2019 році структура власного капіталу підприємства була найбільш оптимальною. Варто зазначити, що саме в цей період основну частку власних коштів становив нерозподілений прибуток, тоді як статутний капітал мав незначну вагу. Статутний капітал складався з 11 390 517 простих іменних акцій

номінальною вартістю 0,25 гривні та був повністю сплачений у строки, визначені чинним законодавством.

Основним акціонером ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» була компанія AES Washington Holding B. V. (Нідерланди), дочірнє підприємство AES Corp. (США), яка володіла 89,12% акцій підприємства. Решта акцій належали дрібним міноритарним акціонерам.

Аналіз динаміки зобов'язань підприємства за 2019-2023 роки, представлений у табл. 2.3, демонструє суттєве збільшення загального обсягу зобов'язань на 224,97 %.

Таблиця 2.3

Динаміка величини зобов’язань ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр., тис. грн. на кінець року

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023 р. до 2019 р.	
						+, –	%
Довгострокові зобов’язання, з них:	35624	597	542558	471151	587872	552248	15,50 р.
Довгострокові кредити банків	35027	0	132509	26803	65243	30216	86,26
Інші довгострокові зобов’язання	597	597	410049	444348	522629	522032	874,43 р.
Поточні зобов’язання, з них:	206862	462142	449084	225779	200136	-6726	3,25
Короткострокові кредити банків	15139	86313	0	0	0	-15139	100,00
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями	176093	318088	23486	106839	65914	-110179	62,57
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5032	16274	10210	22262	11964	6932	137,76
Поточні зобов’язання з одержаних авансів	2347	4831	5815	5131	1763	-584	24,88
Поточні зобов’язання за розрахунками з бюджетом	167	304	257	402	538	371	222,15
Поточні зобов’язання за розрахунками зі страхування	423	606	390	363	490	67	15,84
Поточні зобов’язання за розрахунками з оплати праці	956	1317	1275	1478	1822	866	90,59
Інші поточні зобов’язання	6705	34409	66122	88222	116047	109342	16,31 р.
Поточні забезпечення	0	0	139	1082	1598	1598	100,00
Всього зобов’язання	242486	462739	991642	696930	788008	545522	224,97

Джерело: складено і розраховано за [24]

У звітному періоді спостерігається суттєве збільшення довгострокових зобов'язань підприємства (в 15,5 разів), що зумовлено активним залученням банківських кредитів на реконструкцію виробничих потужностей.

Одночасно відбулося скорочення поточних зобов'язань на 3,25%, яке пов'язане з відсутністю короткострокових банківських кредитів у 2023 році. Зазначені довгострокові кредити використовувалися для модернізації заводу з метою розширення виробничих потужностей, збільшення обсягів випуску продукції та підвищення рентабельності виробництва.

Фінансова політика підприємства в аналізованому періоді була спрямована на отримання сприятливих умов кредитування для поповнення оборотних коштів та погашення заборгованості перед банками, що обслуговують підприємство, за рахунок прибутку від реалізації продукції.

Щодо структури зобов'язань підприємства, слід зазначити суттєві зміни, що відбулися з 2019 по 2023 рік. На кінець 2019 року доля короткострокових зобов'язань становила 85,3%, тоді як довгострокові складали лише 14,7%. Проте, станом на кінець 2023 року структура зобов'язань підприємства зазнала кардинальних змін. Частка поточних зобов'язань скоротилася до 25,4%, відповідно частка довгострокових зобов'язань зросла до 74,6%.

Для здійснення господарської діяльності підприємство використовує сформовані активи, обсяг яких детально представлений у табл. 2.4. Зазначені статистичні дані свідчать про значне збільшення загальної вартості активів підприємства на кінець 2023 року порівняно з 2019 роком – на 315 172 тис. грн., або на 116,7%. Це зростання зумовлене, перш за все, підвищенням вартості оборотних активів на 274,35% та відстрочених податкових активів - на 497,16%.

Варто зазначити, що обсяг технологічних та інформаційних ресурсів підприємства, які в фінансовій звітності класифікуються як нематеріальні активи, є незначним. Єдиним позитивним моментом є спостерігається зростання їхнього обсягу в 2,4 рази у 2023 році порівняно з 2019 роком.

Таблиця 2.4

Величина активів підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр., тис. грн. на кінець року

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019	
						+, −	%
Необоротні активи, з них:	170183	181179	178005	189879	211328	41145	24,18
Нематеріальні активи	15	10	6	6	51	36	240
Незавершені капітальні інвестиції	18099	7595	9441	8001	8352	-9747	53,85
Основні засоби	132472	133677	126656	121422	139904	7432	5,61
Інвестиційна нерухомість	180	173	0	0	59	-121	67,22
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	9921	6217	6245	6256	6256	-3665	36,94
Відстрочені податкові активи	9496	33507	35654	54194	56706	47210	497,16
Оборотні активи	99881	179327	271079	316002	373908	274027	274,35
Всього активів	270064	360506	449084	505881	585236	315172	116,70

Джерело: складено і розраховано за [24]

Серед нематеріальних активів підприємства знаходяться отримані ліцензії (дозволи) на здійснення певного виду діяльності, зокрема: ліцензія на користування надрами з терміном дії до 2032 року, ліцензія на міжнародні перевезення вантажним автотранспортом (крім перевезення небезпечних вантажів) та ліцензія на придбання, зберігання, перевезення, знищення та використання прекурсорів.

Основним джерелом доходів ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» від виробничої діяльності є виготовлення та реалізація скляних пляшок. За період з 2019 по 2023 роки обсяги виробництва продукції підприємством збільшилися на 29 229 тисяч штук, що становить 17,57% зростання, як показано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Обсяги виробництва та реалізації склопляшок підприємством ПрАТ«Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019	
						+, −	%
Обсяг виробництва склопляшок у натуральній формі, тис. шт.	166375	190087	198267	194343	195604	29229	17,57
Обсяг виробництва склопляшок у грошовій формі, тис. грн.	170850	223981	348001	378366	406845	235995	138,13
Обсяг реалізації склопляшок у натуральній формі, тис. шт.	170446	191117	189654	179949	216146	45700	26,81
Обсяг реалізації склопляшок у грошовій формі, тис. грн.	194965	227977	336501	351224	455756	260791	133,76

Джерело: складено і розраховано за [24]

Щодо випуску продукції у грошовому виразі, слід відзначити зростання обсягів виробництва скляних пляшок на 138,13 %. Це свідчить про значне підвищення цін на скляну тару в аналізований період.

Аналіз динаміки реалізації продукції показує, що обсяг продажу скляних пляшок у натуральному виразі у 2018 році порівняно з 2014 роком збільшився на 26,81 %. Таким чином, позитивна динаміка показників виробництва та реалізації скляних пляшок вказує на конкурентоспроможність продукції досліджуваного підприємства на ринку та її затребуваність серед споживачів.

Далі буде проведено оцінку ефективності діяльності підприємства за допомогою показників рентабельності, оскільки саме вони дозволяють визначити як загальну ефективність роботи підприємства, так і прибутковість його окремих напрямків діяльності та використання ресурсів. До таких показників належать: рентабельність продажу, чиста рентабельність продажу, рентабельність виробництва продукції, рентабельність залученого капіталу та інші (табл. 2.6.)

Таблиця 2.6

Показники рентабельності діяльності ПрАТ « Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019, +, −
Загальний рівень рентабельності підприємства	-2,30	-36,0	-22,0	1,99	-2,04	-4,34
Рентабельність позикового капіталу	-2,57	-28,05	-9,98	1,44	-1,51	-4,08
Рентабельність продажу	16,77	22,43	28,67	28,14	31,36	14,59
Чиста рентабельність продажу	-3,36	-56,94	-29,42	2,87	-2,61	-5,97
Рентабельність виробництва продукції	20,15	28,92	40,19	39,15	45,68	25,53

Джерело: складено і розраховано за [24]

Результати розрахунку показників рентабельності ПрАТ « Костопільський завод скловиробів» наочно представлені в таблиці 2.6. Аналіз даних свідчить про зростання рентабельності продажу з 16,77% у 2019 році до 31,36% у 2023 році, що становить збільшення на 14,59%. Варто зазначити, що протягом 2019-2023 рр., крім 2022 року, підприємство не отримувало чистого прибутку, а зазнавало чистих збитків. З огляду на це, розрахунки деяких показників рентабельності призвели до отримання від'ємних значень.

Підприємство демонструє стійке зростання рентабельності виробництва, що підтверджується показником валового прибутку. Він збільшився з 20,15% у 2019 році до 45,68% у 2023 році, що вказує на високий рівень ефективності виробничого процесу.

Втім, враховуючи, що величина валового прибутку формується не лише обсягом випуску продукції, а й вартістю сировини та інших ресурсів, необхідне проведення детального аналізу собівартості продукції для комплексної оцінки фінансової стабільності підприємства.

Згідно з даними таблиці 2.7., основними складовими собівартості реалізованої продукції ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» є витрати на сировину та матеріали, енергоносії, утримання обладнання, заробітна плата, відрахування на заробітну плату та інші витрати, кожна з яких становить понад 5% від загальної собівартості.

Таблиця 2.7

Структура собівартості реалізованої продукції ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр., у %

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019, +, −
Сировина та матеріали	37,6	36	43,7	32,3	31,9	-5,7
Енергоносії	36,5	43	39,7	38,4	38,3	1,8
Утримання устаткування	9,2	11	8,3	9,8	8,9	0,3
Заробітна плата, нарахування на заробітну плату	12	9	7,9	7,8	8,9	-3,1
Інші витрати	4,7	1	0,4	11,7	12	7,3

Джерело: складено і розраховано за [24]

У 2019 році, як бачимо з табл. 2.7. витрати на сировину та енергоносії становила 74,1% від всіх витрат на виробництво і реалізацію продукції. У 2023 році ця частка зменшилася до 70,2%, що свідчить про певні позитивні зрушення. Аналогічно, знизилися також витрати на заробітну плату та відрахування на неї на 3,1% за аналізований період. Для подальшого зростання валового прибутку підприємству необхідно зосередитися на зниженні матеріаломісткості продукції.

У цьому розділі кваліфікаційної роботи проведено оцінку господарської діяльності компанії «Костопільський завод скловиробів» та здійснено аналіз

раціонального використання ресурсів підприємством, а також оцінку загальної ефективності його господарської діяльності.

Результати дозволяють зробити наступні висновки. ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» є одним з найбільших в Україні виробників скляної тари за обсягами промислового виробництва. Основним напрямком діяльності підприємства є виготовлення скляної тари, як стандартних, так і ексклюзивних зразків, що відповідають сучасним вимогам споживачів. Завод спеціалізується на виробництві пляшок зеленого, коричневого та прозорого кольору об'ємом від 0,2 до 1,0 літра для пивоварних заводів, виробників безалкогольних напоїв і шампанських вин. Асортимент продукції заводу налічує більше 80 видів пляшок, з яких близько 50 є власними розробками підприємства.

2.2. Оцінювання складових елементів виробничого потенціалу підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»

Визначення обсягу та структури виробничого потенціалу є фундаментальним аспектом як теоретичних досліджень, так і практичної діяльності підприємств. Ефективне управління виробничим потенціалом неможливе без глибокого розуміння його загального обсягу та складових компонентів. Як зазначають науковці, виробничий потенціал складається з наявних засобів виробництва та кваліфікації технічного персоналу. Засоби виробництва охоплюють основні засоби, оборотні активи та нематеріальні активи.

Тому аналіз показників виробничого потенціалу на прикладі підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» буде здійснюватися поетапно, з урахуванням кожної складової цього потенціалу.

Важливим аспектом оцінки виробничого потенціалу є *аналіз забезпеченості виробництва основними засобами*, які представляють собою технічні ресурси підприємства. На підприємстві наявні основні засоби як виробничі ОЗ і невиробничі ОЗ. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Вартість основних засобів виробничого та невиробничого призначення ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» у 2019-2023 рр., на кінець року

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023 до 2019 р.	
						+, −	%
Основні засоби виробничого призначення	143565	142356	134200	128369	147579	4014	2,80
Основні засоби невиробничого призначення	195	131	689	720	825	630	3,23 р.
Всього основні засоби	143760	142487	134889	129089	148404	4644	3,23

Джерело: складено і розраховано за [24]

За вказаний період спостерігалося зростання вартості основних фондів загалом на 3,23%. Зокрема, вартість виробничих основних фондів збільшилася на 2,8%, досягнувши 147 579 тис. грн. у 2023 році проти 143 565 тис. грн. у 2019 році. Вартість невиробничих основних фондів зросла в 3,23 рази, з 195 тис. грн. у 2019 році до 825 тис. грн. у 2023 році.

Така динаміка свідчить про позитивну тенденцію розвитку підприємства, зокрема, розширення його виробничих потужностей. Варто відзначити, що на підприємстві переважають основні фонди виробничого призначення, частка яких у 2023 році склала 99,44%.

Аналіз динаміки вартості окремих видів основних фондів за період 2019-2023 років демонструє зростання вартості транспортних засобів на 27,89% та машин та обладнання — на 6,68%, що вказує на активне оновлення і розширення матеріально-технічної бази підприємства. (див. табл. 2.9).

Водночас у 2023 році порівняно з 2019 роком відбулося зниження вартості будівель та споруд на 6,05%, а також інших основних засобів — на 53,35%.

Таблиця 2.9

Динаміка вартості окремих видів основних засобів підприємства у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023 до 2019 р.	
						+, −	%
Будівлі та споруди	44616	42560	41809	43069	41917	-2699	6,05
Машини та обладнання	95400	97578	90104	81405	101774	6374	6,68
Транспортні засоби	2908	1547	2164	3622	3719	811	27,89
Земельні ділянки	0	0	552	552	604	604	100,0
Інші основні засоби	836	802	260	441	390	-446	53,35
Всього основні засоби	143760	142487	134889	129089	148404	4644	3,23

Джерело: складено і розраховано за [24]

У 2023 році техніко-економічна політика Приватного акціонерного товариства «Костопільський завод скловиробів» зосередилася на підвищенні продуктивності існуючих виробничих потужностей шляхом раціонального використання обладнання та виведення з експлуатації застарілих технологій.

На підприємстві постійно проводилися заходи з оптимізації виробничого процесу та ліквідації неефективних допоміжних підрозділів. У відповідності до стратегії розвитку, було збудовано та введено в дію сучасний склотарний комплекс, що включає:

- складальний цех з автоматизованою системою з потужністю 400 тонн шихти на добу;

- цех виробництва склотари, оснащений трьома чеськими восьми секційними машинолініями AL-118 загальною виробничою потужністю 550 000 одиниць тари на добу та скловарною піччю з потужністю 240 тонн скломаси на добу;

- складські приміщення площею 20000 кв.м. [34].

Не менш важливим є діагностика ефективності використання складових виробничого потенціалу на ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

Для оцінки ефективності використання основних засобів підприємства в процесі виробництва продукції, як правило, розраховуються такі показники: фондовіддача (Фв), фондомісткість (Фм) та рентабельність основних виробничих засобів (Rоз). Окрім того, визначається показник, що характеризує рівень забезпечення працівників підприємства основними засобами – фондоозброєність.

Значення розрахованих показників ефективності використання основних засобів ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники технічного оснащення ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» та ефективності використання основних засобів у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019	
						+, –	%
Фондоозброєність	313,2	301,88	338,92	342,41	412,23	99,03	31,62
Фондовіддача	1,19	1,57	2,59	2,95	2,76	1,57	131,93
Фондомісткість	0,84	0,64	0,39	0,34	0,36	-0,48	57,14
Рентабельність основних виробничих засобів, % (за валовим прибутком)	21,61	35,93	71,89	76,98	96,84	75,23	348,13

Джерело: складено і розраховано за [24]

За результатами проведеного аналізу можна констатувати позитивну динаміку діяльності підприємства протягом 2019-2023 років. Зокрема, спостерігається зростання ефективності використання основних засобів, що підтверджується збільшенням показника фондовіддачі з 1,19 у 2019 році до 2,76 у 2023 році (на 131,93%), та зменшенням фондомісткості з 0,84 до 0,36 відповідно (на 57,14%). Це свідчить про стабільне покращення показників діяльності підприємства впродовж досліджуваного періоду.

Крім того, відзначимо стабільно позитивну динаміку прибутковості за показником рентабельності основних засобів, яка зросла з 21,61% у 2019 році до 96,84% у 2023 році, тобто більш ніж утричі. Збільшення коефіцієнта

фондоозброєності з 313,2 тис. грн. на одного працівника у 2019 році до 412,23 тис. грн. у 2019 році вказує на позитивну тенденцію до зростання рівня механізації та автоматизації виробничого процесу.

Одним з найважливіших елементів виробничого потенціалу підприємства є його працівники. Система оцінки показників трудових ресурсів включає в себе показники руху робочої сили.

Важливим ресурсом досліджуваного підприємства, ефективність використання якого безпосередньо впливає на кінцеві економічні результати та конкурентоспроможність, є його персонал. Варто зазначити, що в аналізований період відбулося зменшення кількості штатних працівників на 12,37% (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Персонал підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» та витрати на оплату його праці у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019	
						+, –	%
Загальна чисельність працівників, чол.	477	515	450	440	418	-59	12,37
Середньооблікова чисельність штатних працівників, чол.	459	472	398	377	360	-99	21,57
Працівники, що працюють за сумісництвом, чол.	1	1	3	3	2	1	100,0
Позаштатні працівники, чол.	17	41	49	60	58	41	241,18
Працівники, що працюють на умовах неповного робочого часу, чол.	0	1	0	0	0	–	–
Фонд оплати праці, тис. грн.	41265,76	47475,66	56339,89	59391,63	65521,96	24256,2	58,78

Джерело: складено і розраховано за [24]

Спостерігається тенденція до зростання кількості працівників поза штатом. У 2023 році їх кількість зросла на 241,18% у порівнянні з 2019 роком. Частка

позаштатних працівників збільшилася з 3,56% у 2019 році до 13,88% у 2023 році. Дані, наведені в таблиці 2.11, демонструють позитивну динаміку щорічного зростання фонду оплати праці, зокрема на 58,78% у 2023 році порівняно з 2019 роком.

Виходячи з цього, можна зробити висновок про розширення обсягів використання трудових ресурсів підприємством.Вартість людських ресурсів як частини ресурсного портфеля підприємства визначається витратами на оплату праці, премії та інші стимули, а також витратами на навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Враховуючи, що протягом досліджуваного періоду підприємство не здійснювало витрат на навчання та професійний розвиток працівників, вартість людських ресурсів буде розрахована виходячи з фонду оплати праці.

Фонд оплати праці складається з усіх сум, які підприємство нараховує працівникові за виконану та невиконану роботу, включаючи стимули, доплати, компенсації, пов'язані з режимом і умовами праці, разові винагороди та регулярні виплати на житло, паливо та харчування.

Аналіз економічної ефективності та виробничого потенціалу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» виявив як позитивні аспекти діяльності підприємства, так і сфери, що потребують удосконалення.

Для забезпечення стабільного розвитку підприємству рекомендується продовжувати вкладення коштів у новітні технології, оновлювати виробничі потужності та оптимізувати управління ресурсами. Впровадження цих заходів сприятиме зміцненню позицій підприємства на ринку та підвищенню його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

Отже, для зростання ефективності функціонування підприємства необхідна розробка стратегічного бачення та довгострокового плану розвитку з урахуванням ринкової кон'юнктури, а також формування ефективного механізму управління його результативністю.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА СКЛЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Станом на сьогодні, українська скляна промисловість стикається з серйозними викликами внаслідок економічної кризи, спровокованої військовими діями. Драматична зміна споживчих уподобань, масовий призов громадян до лав Збройних Сил України, руйнування виробничої інфраструктури та прискорена інфляція негативно впливають на відновлення економічної активності в цій галузі. Значне скорочення обсягів виробництва, припинення діяльності та банкрутство провідних підприємств скляної промисловості призвели до гострого дефіциту вітчизняного листового скла.

Скляна промисловість України відіграє значну роль у національній економіці. Використовуючи місцеві ресурси, такі як кварцовий пісок, відходи содової промисловості та крейда, галузь виробляє широкий спектр скляних виробів. Особливе значення має виробництво медичного скла. У сучасному конкурентному середовищі підприємства часто стикаються з браком чітко визначених довгострокових цілей.

Для зміцнення своїх позицій та досягнення успіху в майбутньому, підприємствам необхідно розробити та реалізувати комплексні програми аналізу та оптимізації своєї діяльності. Стратегічний аналіз є ключовим елементом ефективного управління. Він дозволяє визначити поточне становище підприємства на ринку, оцінити вплив зовнішніх чинників та адаптивність до змін [6].

Серед ефективних методів стратегічного аналізу важливе місце посідає SWOT-аналіз [7]. Ця методика слугує зручним інструментом для детального структурного опису ключових характеристик ринку скляної промисловості. SWOT-аналіз передбачає ідентифікацію ринкових можливостей та загроз, зумовлених зовнішніми факторами, а також визначення сильних та слабких

сторін, які формуються внаслідок внутрішніх чинників діяльності. Результати SWOT-аналізу скляної галузі промисловості наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

SWOT-аналіз скляної промисловості України

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Присутність на ринку підприємств, які виготовляють унікальну продукцію (наприклад, сонцезахисне медичне скло). 2. Наявність науково-дослідних інститутів у галузі, які сприяють розвитку підприємств, а також мають у своєму складі кваліфікованих фахівців. 3. Значний досвід вітчизняних виробників скляної продукції, адже розвиток цієї галузі промисловості почався в нашій країні ще в XI–XII століттях.	1. Низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції на іноземних ринках. 2. Нестача оборотних коштів на більшості підприємств. 3. Відсутність стратегічної складової в роботі підприємств галузі. 4. Низький рівень маркетингу через специфічне виробництво. 5. Високий рівень зношеності основних засобів більшості підприємств галузі. 6. Низька інвестиційна привабливість. 7. Відсутність корпоративної культури на більшості вітчизняних підприємств галузі. 8. Низький рівень охоплення іноземних ринків. 9. Низька інноваційна активність.
Можливості	**Загрози**
1. Можливість пожвавлення торгівлі на внутрішньому ринку України. 2. Перспективи щодо виходу на європейські ринки.	1. Негативні наслідки від кризових явищ в країні. 2. Інфляція. 3. Проведення АТО на сході України. 4. Підвищення цін на сировину. 5. Коливання курсу валют. 6. Відсутність державної підтримки галузі.

Джерело: побудовано автором на основі [3, с. 37]

Відповідно до проведеного в табл. 3.1 аналізу очевидним є скрутний стан досліджуваної галузі.

Очевидною є значна кількість вузьких місць та зовнішніх загроз в діяльності галузі.

Отже, за результатами проведеного аналізу можемо визначити такі основні проблеми, типові для підприємств скляної галузі, на вирішенні яких необхідно зосередити особливу увагу:

– застаріле обладнання;

– проблеми з добуванням та постачанням сировини;

– неефективна політика щодо інвестиційної привабливості, особливо в часи війни;

– відсутність маркетингової політики в діяльності переважної більшості підприємств.

На підставі встановлених рівнів управління та проведеного аналізу слабких сторін діяльності підприємства, було розроблено програму дослідження та регулювання ефективності функціонування підприємства на прикладі Публічного акціонерного товариства «Костопільський завод скловиробів». Предмет дослідження є одним із діючих в Україні підприємств, що спеціалізується на виробництві скловиробів. В даний час ПАТ «Костопільський завод скловиробів» - це сучасне виробництво, яке відповідає високим міжнародним стандартам ефективності підготовки виробництва, охорони праці, якості продукції та підготовки кадрів. Завод має потенціал задовольняти потреби найвимогливіших споживачів скляних виробів.

Однією з головних цілей функціонування підприємства є забезпечення його ефективності. Оскільки визначення ефективності виробничої діяльності полягає в оцінюванні її результатів, то виникає необхідність розглянути питання про сутність економічних результатів. В загальному розумінні результат – це кінцевий продукт будь-якого процесу.

На даний момент для підприємства є пріоритетним завдання оптимізації структури капіталу. Це означає визначення такого співвідношення власного та позикового капіталу, яке забезпечить максимальну ефективність балансу між прибутковістю та фінансовою стійкістю підприємства. Оскільки в останні роки значення величини власного капіталу досліджуваного підприємства є від’ємним числом тому, на наше переконання, керівництву не варто в подальшому залучати

додатковий позиковий капітал по причині порівняно низької рентабельності активів та несприятливої ситуації на ринку позикових коштів. Адже надмірне нарощування позикового капіталу призводить до зростання вартості його залучення й порушення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності.

Якщо врахувати, що підприємство у 2019-2023 рр. має значні обсяги непокритих збитків, які в середньому в 70 разів перевищують розмір його статутного капіталу та не має належних резервів, то позикові кошти для нього є необхідною умовою функціонування взагалі. За таких умов одержання нових кредитів лише гарантуватиме виплату старих та отримання прибутків на погашення збитків, накопичених за попередні роки діяльності. Тому створення умов для зростання ефективності діяльності підприємства в майбутньому потребує здійснення комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію структури капіталу підприємств [35].

Насамперед керівництву ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» необхідно вжити заходів, спрямованих на збільшення прибутковості його діяльності, зокрема збільшення величини прибутків до сплати відсотків та податків. Це дасть змогу підприємству не лише стати менш залежним від зміни величини відсоткових ставок за одержуваними кредитами, а й водночас акумулювати кошти на рахунках не лише на погашення наявної заборгованості, але й на збільшення власного капіталу підприємства.

Складність ситуації полягає в тому, що досліджуване підприємство потребує забезпечення наявності хоча б мінімального розміру власного капіталу, який у 2019-2023 рр. відсутній на підприємстві. Наявність власного капіталу дозволить скоротити потребу в залученні додаткових кредитів, підвищити стабільність функціонування підприємства. Саме в ситуації, яка склалась на підприємстві, і характеризується високим ступенем його перевантаженння борговими зобов’язаннями порівняно з величиною власного капіталу, підприємство повинно збільшувати суму власного капіталу до такого рівня, який дозволить підвищити його кредитоспроможність і, тим самим, знизити вартість пропонованих йому позикових коштів. Тобто, вважаємо, що керівництву

підприємства слід відмовитись від подальшого збільшення боргових зобов'язань. Водночас забезпечення наявності власних коштів дозволить підприємству здійснювати заходи в напрямі розширеного відтворення виробництва та зростання його фінансової стабільності й платоспроможності [38].

Забезпечення наявності хоча б мінімального розміру власного капіталу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» можливе або ж за рахунок скорочення величини непокритих збитків на початковому етапі, а в подальшому й нагромадження нерозподіленого прибутку, або ж за рахунок залучення додаткових коштів від його власників. Слід відмітити, що саме значні суми відсоткових платежів за користування кредитами є однією з причин отримання підприємством значних збитків. І подальше нарощування кредитних ресурсів призведе до ще більшого зниження вартості підприємства.

У міжнародній практиці визначилися наступні основні шляхи оптимізації структури капіталу, які варто прийняти до уваги керівництву підприємства:

1. Даний підхід передбачає визначення оптимальної структури капіталу підприємства шляхом максимізації прогнозованого рівня його фінансової ефективності. Метод базується на проведенні комплексного аналізу впливу різних структур капіталу на показник фінансової рентабельності. Ключовим елементом цього аналізу є ефект фінансового левериджу, який характеризує ступінь використання підприємством позикового капіталу та є важливим індикатором його економічного потенціалу. Фінансовий леверидж передбачає залучення підприємством позикових коштів, що може як збільшити, так і зменшити прибутковість власного капіталу.

Величина ефекту фінансового левериджу залежить від співвідношення між позиковими коштами, отриманими на платній основі (кредити) та безоплатними (кредиторська заборгованість). Чим більша частка безоплатного фінансування, тим вищий ефект левериджу.

Позитивний ефект левериджу спостерігається тоді, коли позиковий капітал, отриманий під фіксовану процентну ставку, використовується підприємством з метою отримання прибутку, який перевищує суму фінансових витрат. Це означає, що дохідність загального капіталу повинна бути вищою за середньозважену вартість позикових ресурсів [14, с. 175].

2. Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості. Цей метод передбачає попередню оцінку власного та позикового капіталу в різних умовах їх формування та обслуговування. За допомогою багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу визначається найбільш реалістична ринкова вартість підприємства.

3. Метод оптимізації структури капіталу за критерієм фінансових ризиків. Цей метод пов'язаний з диференційованим вибором джерел фінансування для різних складових активів підприємства: необоротного та оборотного (з розподіленням на постійну та змінну частини). В умовах економічної нестабільності ефективне управління фінансовими ризиками стає одним із ключових завдань. Підприємство зобов'язане реалізувати заходи, спрямовані на нейтралізацію негативних наслідків фінансових ризиків або мінімізацію їх впливу на діяльність до прийнятного рівня [22].

Варто зазначити, що кожен із вищеописаних методів спирається лише на один конкретний показник. З огляду на сучасні підходи до оптимізації капітальної структури підприємств, доцільно впроваджувати комплексний підхід, який передбачає збалансування кількох критеріїв.

На нашу думку, найраціональнішим для досягнення оптимального співвідношення між елементами капіталу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» є метод, заснований на одночасній максимізації прибутку на власний капітал та мінімізації середньозваженої вартості капіталу.

Тому завдання аналітиків підприємства полягає в визначенні такої структури капіталу, яка забезпечить оптимальні значення середньозваженої вартості капіталу та фінансового левериджу.

Оптимізація структури капіталу з метою максимізації очікуваної рентабельності власного капіталу дозволяє визначити лише оптимальне значення фінансового важеля. Використання виключно цього методу може призвести до недопустимо низького рівня власних коштів, необхідних для стабільного функціонування підприємства, зокрема його платоспроможності. Оптимально високий рівень фінансового важеля сприяє зростанню рентабельності власного капіталу, але водночас може негативно вплинути на фінансовий стан підприємства. Це проявляється, перш за все, у порушенні умов платоспроможності та нестачі власних грошових коштів [30, с. 250].

Оптимізація структури капіталу з метою мінімізації його вартості може призвести до зниження фінансової стійкості підприємства.

Враховуючи, що вартість власного капіталу зазвичай перевищує вартість позикового фінансування, стратегія формування фінансових ресурсів підприємства, як правило, зосереджена на використанні залучених коштів. [19, с. 78].

З метою підвищення ефективності роботи підприємства пропонується розглянути питання впровадження сучасних інформаційних систем. Ці системи будуть інтегровані з уже діючими версіями програмного забезпечення 1С, що використовуються на ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

Серед запропонованих варіантів доступні готові комплекти модулів, які характеризуються стабільністю та надійністю завдяки гарантійному обслуговуванню від постачальників.

Під час інтеграції системи на підприємстві ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» вважаємо за доцільне зосередити увагу на усуненні існуючих проблемних аспектів:

- Значний обсяг рутинних операцій.

- Неповне відображення комплексної ефективності діяльності підприємства через відсутність систематичного підходу до визначення та моніторингу ключових показників ефективності (у тому числі задоволеність клієнтів, фінансові показники: виручка, грошовий потік).

- Відсутність регулярного аналізу та узагальнення даних звітів про діяльність ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

- Нечітка делімітація відповідальності між учасниками окремих етапів операційної діяльності.

- Ускладнений процес комунікації між структурними підрозділами ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

Крім того, ми переконані, що комплексна автоматизація виробничих процесів може значно підвищити ефективність управління підприємством. Для цього необхідне впровадження спеціалізованих автоматизованих систем, які охоплюють усі етапи виробничого циклу та враховують специфіку бізнес-процесів ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

Діагностичне дослідження окремих аспектів діяльності Приватного акціонерного товариства «Костопільський завод скловиробів» виявило суттєве зниження його фінансової стійкості. Це явище зумовлене, перш за все, негативним показником рентабельності, нераціональною системою управління фінансовими ресурсами підприємства та нестабільністю зовнішнього фінансового середовища. Виходячи з цього, виникає необхідність розробити й реалізувати ефективні заходи спрямовані на підвищення фінансової стійкості підприємства.

Пропозиція щодо впровадження систем ERP автоматизації виробничих процесів є найбільш раціональною для багатогалузевих підприємств великого та середнього масштабу, особливо тих, що мають складні технологічні процеси.

Системи ERP автоматизації володіють потужним функціоналом для системної автоматизації всіх бізнес-процесів підприємства, включаючи ведення повного бухгалтерського обліку.

До базового стандартного функціоналу програм ERP систем автоматизації бізнес-процесів виробничої діяльності належать:

* визначення ресурсних специфікацій;

* опис технологічних процесів виготовлення продукції;

* візуалізація структури виробу;

* маршрутні карти;

* детальний облік виробітку працівників;

* параметричне забезпечення потреби в номенклатурі продукції;

* інтервальне планування;

* деталізація планів за критичними напрямками виробництва;

* управління пріоритетом замовлень на виробництво;

* розширений контроль за забезпеченням виробництва ресурсами;

* диспетчеризація виробничих процесів на міжцеховому та внутрішньоцеховому рівнях.

Проведений комплексний аналіз виробничого потенціалу як основи бізнес-процесів дозволив сформулювати такі висновки:

1. Виробничий процес підприємства характеризується складністю та багатоетапністю, що обумовлює значні ресурсні витрати.

2. Перевагою виробничого потенціалу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» є незалежність від унікальних ресурсів та забезпеченість доступною сировинною базою для виготовлення готової продукції.

3. Впровадження інноваційних технологій виробництва в поєднанні з посиленою системою контролю створили умови, що дозволили підприємству підтримувати темпи зростання обсягів виробництва, незважаючи на складну економічну ситуацію та воєнний стан у країні.

Для прийняття оптимальних управлінських рішень з метою підвищення ефективності виробництва необхідно сформувати раціональну систему інформаційного забезпечення цього процесу. Така система має гарантувати безперервний та, що найважливіше, своєчасний збір емпіричних даних і показників.

В рамках цього напрямку пропонується впровадження на підприємстві ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» інформаційних систем, які інтегруються з існуючими версіями програмного забезпечення 1С.

Обґрунтовано доцільність використання ERP-систем автоматизації виробництва, як найбільш оптимального рішення для багатопрофільних підприємств великого та середнього масштабів, зокрема для технічно складних виробництв, таких як ПрАТ «Костопільський завод скловиробів».

Удосконалення процесів управління ефективністю виробництва вимагає застосування комплексу методів вимірювання та кількісного аналізу. В цьому контексті запропонована система індикаторів ефективності управління виробництвом на підприємстві. Лише комплексна реалізація вищезазначених заходів може сприяти позитивним змінам у динаміці зростання виробничого потенціалу.

Представлені пропозиції щодо забезпечення ефективності виробництва повинні стати пріоритетними інструментами діяльності підприємства та методологією обґрунтування управлінських рішень з оптимізації ресурсного забезпечення, спрямованих на підвищення його конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного аналізу виробничого потенціалу як базису бізнес-процесів ПрАТ «Костопільський скляний завод» можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Визначення поняття "виробничий потенціал" залишається предметом наукових дебатів. В даний час існує три основних підходи до його інтерпретації: ресурсний, структурний та цільовий. Кожен з цих підходів має свої особливості та переваги. Результати досліджень свідчать про те, що виробничий потенціал підприємства слід розглядати як сукупність усіх наявних матеріальних та нематеріальних ресурсів, а також потенційно доступних резервів, які використовуються для досягнення визначених цілей.

Структура виробничого потенціалу також має різні інтерпретації. Традиційна модель включає основні фонди, нематеріальні активи та людські ресурси. Однак, зважаючи на стрімкий науково-технічний прогрес, необхідно розширити це визначення, включивши до нього інноваційну складову. Інформаційні технології є невід'ємною частиною виробничої діяльності підприємства і не повинні залишатися поза увагою.

2. Аналіз методичних підходів до оцінювання виробничого потенціалу підприємства сприяє систематизації та всебічному дослідженню різних аспектів його виробничої діяльності. Це дозволяє визначити як сильні, так і слабкі сторони підприємства. Раціональний відбір методів та інструментів оцінки гарантує підвищення об'єктивності отриманих результатів, що є основою для прийняття адекватних управлінських рішень. Дослідження різноманітних методичних підходів дасть змогу виявити оптимальні та найбільш інформативні інструменти оцінки виробничого потенціалу. Такий підхід стане фундаментом для розроблення ефективних стратегій його підвищення, спрямованих на забезпечення підприємству конкурентних переваг та стійкого розвитку.

3. В роботі проведено оцінку господарської діяльності ПрАТ «Костопільський скляний завод», який є одним із провідних підприємств

України у галузі виробництва склотари. Завод спеціалізується на виготовленні як стандартної, так і ексклюзивної продукції, що відповідає сучасним вимогам споживачів. Асортимент продукції включає пляшки зеленого, коричневого та прозорого кольору об'ємом від 0,2 до 1,0 літра, призначені для виробників пива, безалкогольних напоїв та шампанського. За результатами аналізу встановлено зростання вартості основних засобів підприємства як в цілому (на 3,23 %), так і окремо виробничих (на 2,8 %) та невиробничих (в 3,23 рази). Така динаміка свідчить про розширення виробничих можливостей заводу. Важливо відзначити домінуючу роль основних засобів виробничого призначення у структурі активів підприємства (99,44% у 2023 році). Збільшення вартості запасів на 129,50% також вказує на активізацію господарської діяльності підприємства і підтверджує зростання його матеріально-ресурсної бази. Питома вага виробничих запасів у структурі оборотних активів становить 12,58%.

4. Оцінено складові елементи виробничого потенціалу підприємства ПрАТ «Костопільський завод скловиробів». Важливим аспектом оцінки виробничого потенціалу є аналіз забезпеченості виробництва основними засобами, які представляють собою технічні ресурси підприємства. Не менш важливим є діагностика ефективності використання складових виробничого потенціалу підприємства. Аналіз економічної ефективності та виробничого потенціалу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» виявив як позитивні аспекти діяльності підприємства, так і сфери, що потребують удосконалення.

Для забезпечення стабільного розвитку підприємству рекомендується продовжувати вкладення коштів у новітні технології, оновлювати виробничі потужності та оптимізувати управління ресурсами. Впровадження цих заходів сприятиме зміцненню позицій підприємства на ринку та підвищенню його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

5. Для підвищення ефективності використання виробничого потенціалу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» доцільно реалізувати низку заходів. Зокрема, важливо:

- Стратегічно керувати розвитком підприємства, враховуючи тенденції розвитку внутрішнього ринку України;

- Оптимізувати використання існуючого обладнання та виробничих потужностей;

- Забезпечити систематичний контроль технічного стану обладнання, своєчасне його обслуговування та ремонт;

- Підвищити продуктивність праці працівників підприємства;

- Знизити усі види виробничих витрат;

- Впровадити оптимальне планування, точний облік та нормування матеріальних ресурсів підприємства;

- Забезпечити оперативне диспетчерське керування всіма матеріальними потоками на підприємстві.

Комплексне дослідження виробничого потенціалу як основи бізнес-процесів на ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Виробничий процес на підприємстві характеризується складністю та багатоетапністю, що передбачає значні ресурсні витрати.

2. Серед переваг виробничого потенціалу ПрАТ «Костопільський завод скловиробів» слід виділити відсутність залежності від унікальних ресурсів та доступність сировинної бази для виготовлення готової продукції.

3. Впровадження інноваційних технологій виробництва, разом з посиленою системою контролю, створили умови, що дозволили підприємству підтримувати темпи зростання обсягів випуску продукції, незважаючи на складну економічну ситуацію та воєнний стан в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієв Р.А. Сутність поняття «потенціал підприємства» та його складники. Підприємництво та інновації. 2019. № 9. С. 54-59. URL: http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/203/189.

2. Безверхня Г. В., Мартинюк І. І., Іванюк Л. М. Управління виробничим потенціалом підприємства. Київ: КНЕУ, 2018. 312 с.

3. Біла Н. В., Василевська О. І. Економічна сутність управління виробничим потенціалом підприємства. Економіка та управління: збірник наукових праць.2019. No1. С.16–22.

4. Богма О., Ганечко І., Лимар В. Економічний потенціал підприємства: зміст та ключові характеристики. Scientia fructuosa. 2022. № 1 (141). С. 58–68.

5. Васильєв Ю. П., Самчук Н. І. Управління виробничим потенціалом підприємства: теорія, методологія, практика. Київ: КНЕУ, 2020. 245 с.

6. Гаєвська Л.М., Чернова О.В. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства. ВІСНИК ЖДТУ. 2011. № 1 (55). С. 184–185.

7. Гнатьєва Т. М. Лівінський Т. М Методологічне забезпечення виробничого потенціалу підприємств аграрного виробництва. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 5. С. 25-31.

8. Гончарук О.В. Розробка методичного забезпечення оцінки виробничого потенціалу металургійних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 12. Частина 1. С. 84-88. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/20.pdf.

9. Господарський кодекс України. Затверджений від 16.01.2003 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/436-15#Text

10. Гриценко В. А. Управління виробничим потенціалом підприємства в умовах економічних трансформацій. Економічний простір. 2019. No134. С.100–105.

11. Гуржій А. М. Формування та використання виробничого потенціалу підприємства. Економіка та управління: збірник наукових праць. 2019. No 3. С.75–83

12. Дараган А.В., Геворкян А.Ю. Формування складників фінансового потенціалу підприємства. Економічний простір. 2021. № 167. С. 55–58.

13. Захаренко М.М. Теоретичні підходи до трактування економічної сутності виробничого потенціалу в сільськогосподарському виробництві. Агросвіт. 2018. № 22. С. 66-73. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/22_2018/12.pdf.

14. Кирич Н.Б., Мосій О.Б., Машлій Г.Б., Горбатюк В.В. Зміни управлінських процесів в організаціях, викликані війною в Україні. Економічний простір. Збірник наукових праць. 2024. № 190. С.311-315. URL: http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1505.

15. Кобрин Л.Й. Застосування інструментів управління виробничим потенціалом з метою підвищення результативності діяльності підприємства. Наукові записки. 2019. №1 (58). С. 132-138.

16. Козак О. В., Шевчук О. О. Управління виробничим потенціалом підприємства: аспекти регіонального розвитку. Економіка: проблеми теорії та практики. 2020. No3(648). С. 49–54

17. Краснорyцький О., Маренич Т., Прусова Г. Співвідношення економічних категорій «потенціал підприємства», «ресурсний потенціал», «виробничий потенціал», «економічний потенціал». Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2024. Том 9. № 2. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-19.

18. Кузнєцова Т. В., Красовська Ю. В., Подлевська О. М. Управління потенціалом підприємства : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 195 с.

19. Левченко Ю.Г., Ратушняк Ю.Ю. Теоретичні основи формування та використання виробничого потенціалу підприємства. Молодий вчений. 2018. №12. С. 623-626.

20. Мартиненко В.П., Легеза Н.В. Оцінювання рівня використання виробничого потенціалу підприємства. Сучасні проблеми економіки і підприємництво. 2017. Випуск 20.

https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/5c0e2eb6-83cc-455c-af75-aed1f47e93cc/content

21. Мацко Н.Г. Управління розвитком виробничого потенціалу промислового підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2017. № 23(2). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_23%282% 29__17

22. Олійник Т. І., Косенко А. О. Управління виробничим потенціалом підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8352

23. Онищенко К. В. Економічне обґрунтування напрямів підвищення виробничого потенціалу підприємства: дипломна робота ... бакалавра: 051 Економіка. Київ. 2024. 117 с.

24. Офіційний сайт ПрАТ «Костопільський завод скловиробів». URL: https://www.kzs.glass/

25. Повстяний Г. В. Дослідження структури та класифікація видів потенціалу підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/204.pdf.

26. Потенціал підприємства : формування та використання : підруч. Вид. 2-ге, переробл. і допов. / Н.В. Касьянов та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 248 с.

27. Симчишина Л. І. Управління виробничим потенціалом підприємства: теоретико-методологічні засади. Економіка та управління: збірник наукових праць. 2020. No4. С. 36–41.

28. Тульчинська С. О., Погребняк А. Ю., Крашевська Т. О. Детермінанти ефективності операційної діяльності підприєм-ства. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2023. Вип. 26. С. 90–95. DOI:https://doi.org/10.32782/2307-5651.26.2023.15.

29. Хринюк О.С., Бойко Т.О. Виробничий потенціал підприємства: підходи та методи його оцінки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 7. С. 521-526.

30. Шевченко А. А., Петренко О. П., Бірагова О. В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. Modern Economics. 2023. № 41. С. 156-162. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-22.

31. Яковлев В.І. Трактування економічної категорії виробничого потенціалу. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 34. С. 115-120. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/25.pdf

32. Csiki O., Demeter K., Losonci D. How to improve firm performance? – The role of production capabilities and routines. International Journal of Operations & Production Management. 2023. Vol. 43. No. 13. P. 1-26. URL: https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJOPM-03-2022-0221/full/html.

33. Dubey R., Gunasekaran A., Childe S.J., Blome C., Papadopoulos T. Big data and predictive analytics and manufacturing performance: integrating institutional theory, resource-based view and big data culture. British Journal of Management. 2019. Vol. 30. No. 2. P. 341-361. URL: https://www.researchgate.net/publication/331302781_Big_Data_and_Predictive_Analytics_and_Manufacturing_Performance_Integrating_Institutional_Theory_Resource-Based_View_and_Big_Data_Culture.

34. Pohrebniak A., Chobitok, V., Mushnykova S., SemenchukT., Porsiurova I. (2023) Strategic management of the investment support of the activity of enterprises in the conditions of the global challenges. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Volume: 45 Issue: 3 Page: 258–266. DOI: http://doi.org/10.15544/mts.2023.26

35. Tytykalo, V., Kovalenko, N., Pohrebniak, A., Nahorna, I., Kalyniuk, V. (2023). Assessment of adaptive management of economic security of enterprises in the context of globalization challenges and sustainable development. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 18, No. 4, pp. 1271–1281. DOI: https://doi.org/10.18280/ijsdp.180432.